

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

บทนำ

ปัจจุบันกระบวนการพิจารณาคดีโดยทั่วไปของประเทศไทยนั้นได้อาศัยหลักเกณฑ์ตามที่ได้มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความหรือกฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีตามกฎหมายพิเศษอื่น ๆ ซึ่งจะเริ่มต้นโดยการฟ้องคดีโดยบุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิตามกฎหมาย หรือจะต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนโดยการเสนอเป็นคำฟ้องหรือคำร้องขอเพื่อให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยได้แล้วแต่กรณี

อย่างไรก็ดีในคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมากซึ่งได้รับความเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายคนเดียวกันภายใต้ข้อเท็จจริงหรือกฎหมายเดียวกัน การใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความดังกล่าวอาจจะไม่ครอบคลุมไปถึงบุคคลผู้ที่ได้รับความเสียหายเหล่านั้นทุกคน หากว่าบุคคลนั้น ๆ ไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน “การดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม” จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมขึ้นก็จะมีบุคคลเป็นจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากความเสียหายดังกล่าว หากผู้เสียหายทุกคนจะฟ้องคดีของตนต่อศาลก็อาจจะเกิดภาระในเรื่องค่าใช้จ่าย และทำให้เสียเวลามากในการดำเนินคดี อีกทั้งยังก่อให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนในการพิจารณาคดีของศาลอีกด้วย ดังนั้น แนวคิดใน “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” จึงได้ก่อกำเนิดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการลดข้อจำกัดในการดำเนินคดีดังกล่าวให้มีความเหมาะสมและอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความได้มากยิ่งขึ้น

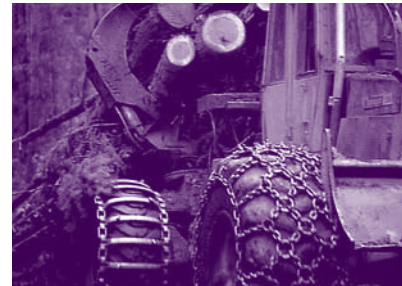
คอลัมน์ “เกร็ดกฎหมายน่ารู้” จึงใคร่ขอเสนอเกร็ดความรู้เกี่ยวกับเรื่อง “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม” เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงการพิจารณาคดีในรูปแบบของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งในระบบศาล

ของประเทศไทยยังมิได้มีการกำหนดให้มีวิธีการดำเนินคดีในรูปแบบกลุ่มมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาล อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจถูกพัฒนาและนำมาใช้ในประเทศไทยก็เป็นได้ในอนาคตอันใกล้

๑. ความเป็นมาของแนวความคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม*

แนวความคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในต่างประเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการดำเนินคดี จึงได้มีแนวคิดในเบื้องต้นว่าควรมีผู้แทนในการดำเนินคดีแทนบุคคลผู้ได้รับความเสียหายคนอื่น ๆ ด้วยซึ่งอาจมีเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายของบุคคลฝ่ายเดียวกันและมีข้อเรียกร้องเป็นอย่างเดียวกัน การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นช่วยลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีได้ เนื่องจากการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลในครั้งเดียวแต่มีผลผูกพันถึงกลุ่มบุคคลเหล่านั้นทั้งหมด

แนวความคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการดำเนินคดี

ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์นั้น ได้อาศัยแนวความคิดทั่วไปมาจาก “หลักการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในประเทศ” ซึ่งไม่ใช่ประโยชน์ของรัฐแต่เป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม ดังนั้นผู้ที่ได้รับความเสียหายทุกคนจะต้องเข้าสู่คดีด้วยตัวเอง เพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิของตน ทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี ศาลจึงมีแนวความคิดในการกำหนดให้มีระบบการดำเนินคดีแทนกัน โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ได้เสียร่วมกันในเรื่องเดียวกัน มีข้อเรียกร้องเป็นอย่างเดียวกันและผลในการพิพากษาคดีนั้นให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลในกลุ่มนั้น ๆ ดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้มีการกำหนดให้เอกชนสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ในคดีแพ่งเพื่อลดความซ้ำซ้อน

*โปรดดูเพิ่มใน วรรคกร อังควรา นวัฒน์, “บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐. คณิงนิจ บุญบานเย็น, “ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๙ กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๗๘. ปราณี สาโร, “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัดและประโยชน์ที่พึงได้รับ”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๔.

ในการดำเนินคดีที่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันเข้าสู่การพิจารณาของศาล โดยมีมาตรการทางกฎหมายที่กำกับดูแลการดำเนินคดีแทนของผู้แทนกลุ่มเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เข้ามารักษาสิทธิของตนในคดี ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดเงื่อนไขเบื้องต้นในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในข้อ 23 ของ “กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสหพันธรัฐ” หรือ Federal Rule of Civil Procedure (FRCP) โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่งหรือหลายคนอาจฟ้องหรือถูกฟ้องในฐานะคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มในนามของสมาชิกในกลุ่มได้ต่อเมื่อมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(๑) จำนวนสมาชิกของกลุ่มมีจำนวนมาก (Numerous) และการที่สมาชิกของกลุ่มเข้าร่วมกันในคดีจะไม่สะดวกในทางปฏิบัติ (impracticable)

(๒) มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในกลุ่ม (Common question to fact or law)

(๓) ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของกลุ่มซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องเป็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับของกลุ่ม (Typical of the claims or defenses)

(๔) คู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ (Fairly and adequately protect the interests)

สำหรับในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์นั้น ได้มีแนวความคิดมาจากหลักการที่ถือว่า “ประโยชน์เอกชนเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องรับผิดชอบ” ในฐานะที่เป็นองค์กรรมของสังคม หากจำเป็นต้องคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนที่มีเป็นจำนวนมากจากผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากปัญหาที่รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือเป็นประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จำต้องดูแลจัดการเพื่อประโยชน์สาธารณะ รัฐจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของเอกชนในการดำเนินการปกป้องผลประโยชน์ต่าง ๆ มอบหมายให้หน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐหรือกลุ่มองค์กรที่กฎหมายเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องแม้จะไม่ได้เป็นหน่วยงานหลักเป็นผู้ดำเนินคดีปกป้องผลประโยชน์แทนบุคคลในกลุ่ม^๒

ดังนั้นในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์จึงได้มีการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินคดีแทนเอกชนที่เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายโดยมีข้อเรียกร้องอย่างเดียวกันภายใต้ข้อเท็จจริงหรือกฎหมายอย่างเดียวกันและจะดำเนินคดีได้โดยอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายโดยเฉพาะเท่านั้น เช่น ในประเทศฝรั่งเศส มีรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มอยู่ ๒ รูปแบบคือ **รูปแบบแรกคือการดำเนินคดี**

^๒ปราณี สาโร, อ้างแล้ว, หน้า ๖๐.

แบบกลุ่มโดยองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเอกชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ ซึ่งองค์กรเหล่านี้จะมีอำนาจดำเนินคดีภายใต้วัตถุประสงค์ขององค์กรตามที่กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจไว้เท่านั้น ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งก็คือการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยหน่วยงานของรัฐ และผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทน คือ พนักงานอัยการ ซึ่งสามารถดำเนินคดีทางแพ่งในฐานะคู่ความ หรือผู้ร้องสอดเข้าเป็นคู่ความแทนบุคคลอื่นได้ โดยมีผู้ยื่นคำขอให้ดำเนินคดีและต้องอยู่ภายใต้อำนาจตามที่กฎหมายกำหนด

๒. ความหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม^๓

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจำนวนมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนรวม โดยมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาที่กำหนดให้บุคคลดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองและเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน ทั้งนี้ ผลของคำพิพากษาในคดีจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนด้วย

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจำนวนมากซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนรวม โดยมีลักษณะเป็นกระบวนการที่กำหนดให้บุคคลดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองและเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การเยียวยาความเสียหายทางแพ่งอันจะเกิดประโยชน์ต่อศาลและคู่ความ เนื่องจากการประหยัดทั้งค่าใช้จ่ายเวลา และลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีให้น้อยลง ตลอดจนทำให้ผู้เสียหายในคดีได้รับการเยียวยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ดี คดีที่จะเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้นจะต้องมีบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมากและเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ โดยรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ใช้เฉพาะในการดำเนินคดีทางแพ่งเท่านั้น ทั้งนี้ กลุ่มบุคคลจะเข้าเป็นคู่ความฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยก็ได้โดยมีอำนาจฟ้องโดยเท่าเทียมกัน

^๓คะเนิงนิจ บุญบานเย็น, อ้างแล้ว, หน้า ๗๖.

๓. ลักษณะทั่วไปของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

๓.๑ รูปแบบของคดี

การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะใช้ในกรณีที่มีผู้ถูกโต้แย้งสิทธิเป็นจำนวนมาก เช่น ในคดีคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมากจากการใช้สินค้าหรือบริการ โดยเกิดจากสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบการรายเดียวกัน หรือในคดีละเมิดที่มีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำเป็นบุคคลจำนวนมาก ซึ่งบ่อยครั้งความเสียหายอาจเกิดจาก อุบัติเหตุต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ ซึ่งแต่ละครั้งที่มีเหตุละเมิดดังกล่าวจะมีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้นเป็นจำนวนมาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งในปัจจุบันจะเป็นปัญหาในอันดับต้น ๆ ของประเทศไทยไปแล้ว เพราะการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมในแต่ละครั้งนั้นจะมีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าวเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกัน

๓.๒ บุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี^๔

๑) โจทก์ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะใช้กับการดำเนินคดีแพ่ง โดยการดำเนินคดีจะเป็นรูปแบบของกลุ่มบุคคล การเริ่มต้นของคดีจะเริ่มต้นด้วยการที่โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์จึงต้องเป็นผู้ดำเนินคดี ตั้งแต่เวลาเริ่มต้นจนคดีเสร็จสิ้นเนื่องจากโจทก์ คือ ผู้แทนกลุ่ม คุณสมบัติของโจทก์ในการดำเนินคดี คือ ต้องมีชื่อเรียกร้องเป็นอย่างเดียวกันกับสมาชิกกลุ่มเพื่อเป็นหลักประกันว่า โจทก์ย่อมต้องดำเนินคดีอย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มทั้งหมด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโจทก์จะต้องมีความสามารถในการดำเนินคดีเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มได้อย่างเต็มที่ เพราะผลของคำพิพากษาย่อมผูกพันสมาชิกในกลุ่มทุกคน แต่หากโจทก์ไม่มีความสามารถในการดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่แล้ว คำพิพากษาย่อมไม่ผูกพันสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้เข้ามาดำเนินคดีด้วย โดยในการพิสูจน์เรื่องความสามารถในการดำเนินคดีนั้นเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนมีความสามารถในการดำเนินคดี หากไม่สามารถพิสูจน์ได้อาจจะทำให้ฝ่ายจำเลยคัดค้านการดำเนินคดีแบบกลุ่มของโจทก์ได้

๒) สมาชิกกลุ่ม คือ บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายโดยตรง ซึ่งได้รับการดำเนินคดีแทนโดยผู้แทนกลุ่ม เพราะเหตุว่าในมูลเหตุแห่งความเสียหายใดที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมากนั้นหากผู้เสียหายดำเนินการฟ้องคดีเองทุกคนจะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากตลอดจนทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดี

^๔วัชรีย์ สุตะโล, “พนักงานอัยการในฐานะทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และกฎหมายสิ่งแวดล้อม” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑) หน้า ๑๕.

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นสมาชิกกลุ่มจะต้องแสดงเจตนาเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อเป็นคู่ความในคดีตั้งแต่เริ่มต้นโดยไม่มีการจำกัดจำนวนสมาชิกในกลุ่ม โดยศาลจะพิจารณาว่าในคดีที่ฟ้องต่อศาลนั้นหากใช้วิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการพิจารณาคดีหรือไม่ อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มจะต้องมีปัญหาในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเป็นอย่างเดียวกันเพื่อความสะดวกในการพิจารณาและพิพากษาคดีในประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันให้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียว

๓) **นายความของกลุ่ม** นายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมาก เพราะต้องทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของโจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคน นายความของกลุ่มจึงควรเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์และมีชื่อเสียง โดยศาลจะพิจารณาถึงผลงานตั้งแต่เริ่มต้นคดีว่านายความผู้นั้นมีความตั้งใจในการดำเนินคดีตลอดจนมีความสามารถมากน้อยเพียงใดโดยระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ นายความจะต้องปรึกษาหารือกับผู้แทนกลุ่มเกี่ยวกับความคืบหน้าของคดีตลอดเวลา โดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนกลุ่มด้วย

นายความของกลุ่มจึงควรเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์และมีชื่อเสียง โดยศาลจะพิจารณาถึงผลงานตั้งแต่เริ่มต้นคดีว่านายความผู้นั้นมีความตั้งใจในการดำเนินคดีตลอดจนมีความสามารถมากน้อยเพียงใดโดยระหว่างการปฏิบัติหน้าที่

๔) **ศาล** การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายเป็นจำนวนมากทั้งผู้เสียหายที่ไม่ได้เข้ามาดำเนินคดีด้วยตัวเอง ศาลจึงต้องมีบทบาทในการควบคุมและดูแลการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองและรักษาสิทธิของสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ที่ได้รับการดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน

๔. การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม^๕

คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นคดีที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือเป็นคดีที่ผู้กระทำที่เป็นต้นเหตุให้เกิดมลพิษต้องไม่ได้มุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลใดโดยเฉพาะ และก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในลักษณะที่ก่อให้เกิดมลภาวะและมลพิษซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ จากการศึกษาพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท คือ การทำลาย

^๕น้ำแท้ มีบุญสร้าง, “Class Action การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย”, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๔๔.

ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติและการปล่อยมลพิษ โดยจะเห็นได้ว่าผลของการกระทำผิดต่อกฎหมายสิ่งแวดล้อมนั้น แม้ผู้กระทำจะมีได้มีเจตนามุ่งก่อให้เกิดความเสียหาย แต่ผลของการกระทำละเมิดนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย คุณภาพชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้อื่นด้วย

คดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยสามารถเสนอขึ้นสู่ศาลได้ทั้งในศาลยุติธรรมและศาลปกครองโดยขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในคดี สถานะของผู้กระทำความผิด และอำนาจในการพิจารณาคดีในศาลนั้น ๆ เช่นในกรณีที่การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลให้บุคคลได้รับความเสียหายย่อมถือว่าบุคคลเหล่านั้นถูกโต้แย้งสิทธิตามกฎหมายแล้ว^๖ ก็สามารถฟ้องคดีต่อศาลแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายนั้นได้หรือในกรณีที่หน่วยงานของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร^๗ และก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้ได้รับความเสียหายย่อมสามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้

อย่างไรก็ดีการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ที่ไม่เหมาะสมกับรูปแบบของคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาล่าช้า เช่น ในเรื่องของการ**รวมการพิจารณาคดี** ซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่า ศาลจะต้องฟังคู่ความให้ครบทุกฝ่าย และต้องมีการสอบถามผู้เสียหายทุกคนซึ่งมีเป็นจำนวนมาก และต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และหากคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลสองศาลต่างหากก็จะต้องได้รับความยินยอมของอีกศาลหนึ่งด้วยว่า จะรับโอนหรือจะโอนคดีนั้นหรือไม่ ถ้าหากศาลนั้นไม่ยินยอมก็ต้องให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้ชี้ขาดซึ่งต้องรอเป็นระยะเวลาอันนานหรือในบางกรณีคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีศาลก็ได้มีคำพิพากษาในคดีนั้นแล้ว การรวมการพิจารณาจึงไม่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีอีกต่อไป และปัญหาอีกเรื่องหนึ่งคือในเรื่องของการ**ร้องสอด**ในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก หากผู้เสียหายทุกคนร้องสอดเข้ามาในคดีหมดจะทำให้เกิดความล่าช้าในคดีและผู้ร้องสอดจะใช้สิทธิได้เพียงเท่าที่คู่ความฝ่ายที่ตนเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมีสิทธิเท่านั้น จะใช้สิทธิขัดกับสิทธิที่โจทก์หรือจำเลยเดิมมีอยู่ไม่ได้ จึงไม่สามารถดำเนินคดีของตนได้เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของการ**เข้าเป็นคู่ความร่วมมือในคดี**หากผู้เสียหายต้องการเป็นโจทก์ร่วมกันในคดีจะต้องมีการรวบรวมผู้เสียหายทั้งหมดซึ่งเป็นการสร้างภาระให้แก่ฝ่ายโจทก์และหากมีโจทก์หลายคนแต่ละคนก็มีสิทธินำพยานหลักฐานของตนเข้ามาสืบได้ จึงก่อให้เกิดความล่าช้าและยุ่งยากแก่คดีเป็นอย่างมาก

^๖ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕.

^๗พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙.

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า หากเรานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาบังคับใช้ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดปัญหาในหลาย ๆ เรื่อง จึงเห็นว่าการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนเนื่องจากจะทำให้การฟ้องคดีของผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ทำได้ง่ายโดยมี “ตัวแทนกลุ่ม” ในการฟ้องคดีและสมาชิกกลุ่มทุกคนไม่จำเป็นต้อง เข้ามาเป็นคู่ความในคดีแต่คำพิพากษาของศาลก็มีผลไปถึงสมาชิกกลุ่มทุกคนทำให้ การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายมีประสิทธิภาพและยังช่วยลดปัญหาเรื่อง ความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีในประเด็นปัญหาเดียวกันที่มีลักษณะเดียวกันทำให้ ประหยัดทั้งเวลา ค่าใช้จ่ายตลอดจนลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลได้ในโอกาสเดียวกัน

การดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งมีแนวคิด ที่มา และลักษณะของการดำเนินคดี ตลอดจนในการนำคดี แบบกลุ่มมาใช้กับคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยนั้น จะช่วยลดภาระทั้งในเรื่องค่าใช้จ่าย เวลา และความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีของศาลได้เป็นอย่างมาก

บทสรุป

อาจกล่าวได้ว่าในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งมีแนวความคิด ที่มา และลักษณะ ของการดำเนินคดี ตลอดจนในการนำคดีแบบกลุ่มมาใช้กับคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในประเทศไทยนั้น จะทำให้ช่วยลดภาระทั้งในเรื่องค่าใช้จ่าย เวลา และความซ้ำซ้อน ในการดำเนินคดีของศาลได้เป็นอย่างมาก ตลอดจนมีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการรักษาประโยชน์ของคู่ความในคดีให้เป็นที่ไปด้วยความยุติธรรมมากกว่าการ ดำเนินคดีภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งใช้บังคับ อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการนำหลักการหรือรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้ในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย เพื่อวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมแก่ประชาชน ปัจจุบันได้มีการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ขึ้นในประเทศไทยแล้ว กล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการ แล้วเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๙ โดยร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้ เพิ่มการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายโดยกำหนดให้เป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้ครอบคลุมถึงการฟ้องคดีในเรื่องอื่น ๆ ที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เช่น คดี เกี่ยวกับหลักทรัพย์ คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือคดีละเมิดที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก

โดยขณะนี้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่ในขั้นตอนการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ก่อนที่จะนำกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาต่อไป^๔

เนื่องจากรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้เป็นเรื่องใหม่สำหรับวงการกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย การได้ศึกษาหลักการในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจากต่างประเทศ จะทำให้การวางหลักกฎหมายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนทำให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้คิดหาแนวทางในการวางมาตรการหรือหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีในรูปแบบของ “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ หากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าว ได้ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายแล้ว ประชาชนจะได้รับหลักประกันและได้รับความคุ้มครอง รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินบทบาทในการปกป้องประโยชน์สาธารณะได้อย่างเต็มที่รวดเร็ว และเป็นธรรมอีกประการหนึ่งด้วย และเป็นการยืนยันในหลักสากลที่ว่า กระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรมหรือ “Justice delayed is Justice denied” ๑

เอกสารอ้างอิง

- น้ำแท้ มีบุญสร้าง, Class Action การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๕๐.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง, การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๗.
- ปราณี สาโร, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัด และประโยชน์ที่พึงได้รับ, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๗.
- วัชรีย์ สุตะโล, พนักงานอัยการในฐานะทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และกฎหมายสิ่งแวดล้อม, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๕๑.
- อรรถกร อิงควรานวัฒน์, บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๕๑.
- คະນິงนิจ บุกุณยานเย็น, ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๙ กกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๙.

^๔ข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๓.